

Илдьит

„ЯУ“ сахалыы балаһата

Таһаарыны бэлэмнээтилар
Владислав Доллонов,
Дьулустан Иванов.

Ленин суола

АҕЫИАХ ХОНУКТААҕЫТА БИҢИГИ УНИВЕРСИТЕПЫТЫГАР НАМ ОРОЙУОНУН КҮНЭ БУОЛАН ААСТА. ОНОН СИБЭЭСТЭЭН, БҮГҮННҮ «ИЛДЫТ» ТАҕААРЫТЫГАР ЫАЛДЫТТЫЫР—НАМ ОРОЙУОНУН «ЛЕНИН СУОЛА» ХАҢЫАТА.

Мунгура биллибэт дирин...

(Быстах бэлиэтээһиннэр)

Быйыл кыһын Москвага коммандировкага сылдьан, Саха сириг бастакы революционердарыттан биридэстэригэр К.Н.Атласова-Юхневичка ыалдьыттаатым. Кини Саха сиригээҕи охсуһуу исторياتыгар «Тая Атласова» дьин аатынан биллэр. 1916—1917 сс. Капиталина Николаевна М.К.Аммосовы кытта Е.Ярославская тэрийбит «Оный социал-демократ» дьин кистэлэнг революционнай куруһуогар бириг дьарыктаммыта, кэлин гражданский сэрии сылларыгар Колчак тылыгар эмиэ бириг кистэлэнг үлэҕэ сылдьыбыта. Бири дойдулааһын Капиталина Николаевна үөрэ-көтө көрүстэ, сахалыы үүттээх чэйинэн күндүлээтэ. Төһө даһаны 93 хаарыгар үктэнэр, кини билигин даһаны бэрт сэргэх көрүгнээх, сыыдамнык туттар-хаптар. Мунчаарара-хомойоро дьин, былырыннгыттан ыла хараҕа мөлөөн кыайан аахпат, суруйбат буолбут.

Капиталина Николаевна күн бүгүнүгэр дьери төрөөбүт дойдутун кытта сибээһин быспат. Ол курдук, быйыл Хатырык орто оскуолатын бүтэрэр оҕолор кинини кытта төрдүс кылаасан ыла суруйсаллар. Бэһис кылааска үөрэнэ сылдьан, пионерский этэрээтэригэр К.Н.Атласова-Юхневич аата ингэррилэрин систиптэрэ. Быйыл, оскуоланы бүтэрэр сылларыгар Москвага тийэн, Капиталина Николаевнаны көрсөн, истинник сэнэргэһэн кэллилэр.

Дойду билигин уустук балаһыаньата, ордук норуоттар икки ардыларынааһы иирсээн, кырдыаҕас революционеры долгутар, харааһыннарар эбит. Арахсарбытыгар кини төрөөбүт Саха сиригэр бу издээн ааһнаабатын туһугар республикага олоор бары норуоттар санааларын холбоотуннар, күүстэрин түмүтүнэр дьин алгыы хаалла.

ни эйбэстик дьыбэ ыгырар. Бу билигин пенсияга олоор, М.К.Аммосов улахан кыһа Аэлита Максимовна. Сотору дьыбэлээх хаһаайка—М.Аммосов орто кыһа Яна Максимовна—үлэтиттэн кэллэ. Кини МГУ биологочеченнай факультетын старшай научнай үлэһитэ, химической наука кандидата. Төһө даһаны сааһыран бардар, быйыл кини 59-һа, бизэ аспирант научнай үлэтин салайар, докторской үлэтин сүннүгүнэн чөмчөппүт. Кэргэнэ, физико-математической наука доктор Ю.Г.Красников, үлэлиир институтун фристайлга сүүмэрдэммит хамаандатын салайан, Австрияга барбыт.

«Аҕабыт аата Саха государственнай университетыгар бачаанга дылы ингэриллэ илигэ олус хомолтолоох,— дииллэр эдьийдии-балыстыылар.— Сорох дьон этэллэр: «М.Аммосов улахан үөрэҕэ суох этэ, онон кини аатын университетка ингэрэр себе суох». Төһө даһаны бэрт кылгастык үөрэнэр, аҕабыт сааһын тухары бэйэтин билиитин утумнаахтык хаҕаһынара, дьыэтигэр 5 тыһыынчаттан таһа томнаах бэртээхэй библиотекалаах этэ. Кинигэлэрин онооһор кыраныысса таһыттан суруттаран ыла. Сэрии кэнниттэн Англияттан биридэ аҕабыт аатыгар кинигэлэрдээх бандероль кэлбитэ. Биһиги бары олус аймаммыппыт—баҕар аҕабыт тыыннааҕа буолаарай дьин...

Өссө бири этэрдээхпит. «Легендарный Максим» дьин аҕабыт туһунан бастакы дьонун улахан үлэни нууччалыы тылынан Казахстанга олоор татаар суруйааччыта А.Г.Хамидуллин суруйбута. Асхад Гибадуллин өр сылларга дьаныардаахтык үлэлээн, элбэх эрэйи көрсөн, кинигэтин Алма-Атага 1988 сыллаахха таһаартарбыта. Бу интернационалист суруйааччы саха норуотугар тугунан да сыаналамат бэлэҕэ буолар дии саныыбыт. Кини билигин хараһынан улаханнык мөлөөн, иккис кинигэтин кыайан суруйар кыага суох буолла быһылаах. Саха правительствота А.Г.Хамидуллин өр сыллаах үлэтин, саха норуотугар онорбут үтүөтүн ситэ сыаналаабаты,— дьин Аэлита, Яна Аммо-

совалар кэпсэтиини түмүктүүллэр.

Мин санаабар, А.Г.Хамидуллинга Нам оройуонун бочуоттаах гражданинын аатын ингэрэр, эбэтэр ол кыаллыбатаһына, Саха ССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наһараадалыырга оройуон аатыттан көрдөһүү түһэрэр тоҕо сатамат буолуой?

Тохсунньу ыйга Москвагааһы В.И.Ленин Кини государственнай музейыгар «Саха художниктара В.И.Ленин төрөөбүтэ 120 сылыгар» дьин быһстапка көрдөрүүгэ турда. Саха сириг чулуу художниктарын быһстапката М.К.Аммосов Ленини уруһуйдаабыт түөрт уруһуйунан (набросогунан) аһыллар. Уруһуйдарга хараандааһынан Владимир Ильич ойбоһунан олоорор гына ойууламмыт. Төһө даһаны көрөөччү хараһынан көрдөрбүн, В.И.Ленин кини быһытынан уобараһа бэрт итэҕитилээхтик бэриллэбит дии санаатым. Уруһуйдар Дьокуускайдааһы партинай архивтан ылыллыбыттар. В.И.Ленини Максим Кирович 1921 сыл кулун тутар 27-муус устар 2 күннэригэр буолбут партия XI съегингэр делегатынан сылдьан уруһуйдаабыта.

Саха сириг художниктарын быһстапкатыгар сылдьан баран, М.К.Аммосов кыра кыһа Лена Максимовна маннык суруйбут: «Хорошо, что через пятьдесят лет справедливость восторжествовала. И мы, дети Аммосова М.К., можем видеть продолжение дел отца, а главное, видеть, ощущать каким он был человеком. Спасибо Вам за то, что Вы сберегли, сохранили, и теперь, спустя несколько десятилетий, ощущаем пульс жизни тех времен. Лично я, родившаяся в 1937 году, даже не знала, что он так прекрасно рисовал. И кого!! Ещё раз спасибо за правду истории!!!».

Манан быстах бэлиэтээһиннэрбин түмүктүүбүн.

П.СЛЕПЦОВ,
исторической наука кандидата,
«Ленин суола».

Бастакы хардыы

Сэттинньи 24 күнүгэр Нам оройуонун делегацията Саха государственнай университетыгар ыалдьыттаата. Манна оройуон официальной делегациятын таһынан факультеттар аайы рабочай бөлөхтөр уонна уус-уран самодьятельность кыттылаахтара сырытылар.

Бу Нам оройуонун 60 сылыгар аналаах юбилейнай мероприятиялар былааннарыгар кирибит көрсүһүү СГУ ректора В.С.Андреев кабинетыгар университет салалтатын кытары кэпсэтииттэн сағаланна. Ол кэнниттэн рабочай бөлөхтөр факультеттарынан тарбаһан, университет үлэтин-хамнаһын кытта билсистилар. Сорохтор барыллаан дуоғабар түһэрсэ оҕустулар. Урукку сылларга курдук, хаһаайыттар наар үтүөлэринэн өгнөмөккө, бу сырыыга баар кыһалгаларын, быһаарыллыбат проблемаларын билиһиннэрэн, Нам оройуонун совхозтарыттан, тэрилтэлэриттэн көмө, өйбүл күтүллэрин аһаҕастык эттилэр.

Ол курдук, чуолаан студенттар олоор уопсай дьыбэлэригэр сөптөөх усулуобуйа тэрийэргэ, үөрэнэр корпуска, аудиторияларга мебель буларга, өрөмүөн ыытарга үп-харчы кырыымчыга сылдьар кини хараҕар быраһыллар. Биһиги сылдьыбыт историко-юридической факультетпит олус кырааҕастык олоор. 300-кэ студент 5 эрэ аудиторияга симсэн үөрэнэллэр, биридди киһиэхэ 2,7 кв. м тиксэр. Факультет студенттара олоор 12-корпуска авариянай туруктаах.

СГУ-га Нам оройуонунтан 102 оҕо үөрэнэр. Үөрэх чааһыгар проректор И.С.Сивцев кэпсириинэн, биһиги оҕолорбут үөрэхтэрин хаачыстыбатынан 31 миэстэҕэ тэбиллибиттэр. Ол эбэтэр «4» уонна «5» сыаналарга үөрэнээчилэр баара-суоҕа 13 бырыһыан эбиттэр. Ол да иһин буолуо, эбиэттэн киһэ оройуон студенттарын кытта көрсүһүүгэ

бэрт аҕыах оҕо кэллэ. Урукку өттүгэр бэйэбит ыччаттарбытын кытта сибээс суоҕа итинтэн көһүннэ дьин делегация салайааччыта Е.М.Ларионов бэлиэтээтэ. Хайа да өттүттэн инникитин сибээһи быспакка, хардарыта барыстаах гына киэҥник, диригник толкуйдаан кэлим үлэни ыытарга дьини бары биһирээтибит. Кырдыга даһаны, рынокка киэрэн баран, чахчы идэлэрин баһылаабыт кадрдар оройуон хаһаайыстыбаларыгар өрүү наада буолуохтара. Ол инниттэн кинилэри кытта маҕнайгы курстан сағалаан сибээһи олохтоон, дьонун үлэни ыытарбыт эрэйиллэр. Ити бириэмэ ирдэбилэ. Манна бастакы хардыынан университет уонна оройуон икки ардыгар дуоғабар илии баттаммыта буолар.

Киһэ 18 чаастан оройуон уус-уран самодьяльноһун улахан концера буолла. Көрөөччүлэр үнүкүү коллективтарын, Намнааһы педучилище муодага театрын, С.Куркутов салайар инструментальной бөлөбүн, «Эгсэли» вокальный квартеты ордук биһирээтилэр. Концерт бастакы нүөмэрдэрэ төлөнөөх большевик М.К.Аммосовка анаммыта студенттар өйдөрүгэр-санааларыгар иҕэн хааларыгар кини саарбағалаабат. Сотору кэминэн Саха государственнай университетыгар чабылхай Максим аата ингэрриллэн, кырдыктаах дьыала туругуруо дьин эрэлбитин сүтэргэпит.

Бастакы хардыы онгоһулунна. Бу улахан дьыала тэрээһинэ кыаллан, сыалын-соругун ситтэ дьикитин сөп. Аны ахсынныыга университет факультеттара оройуон совхозтарыгар таһан ыалдьыттаахтара, онно чопчу кэпсэтиллэр ытыллан, дуоғабардар түһэрсиллэхтэрэ.

В.КАСЬЯНОВ,
«Ленин суола».

Ырыа-хоһоон аргыстаах

Нам оройуона саха норуотугар Илья Чабылган, Таллан Бүрэ, Прокопий Ядрихинский-Бэдьээлэ курдук дьикти талааннаах суруйааччылары бэлэхтээбитэ. Кинилэр үгэстэрин эдэрдэр салгыыллар.

«Ленин суола» хаһыат редакциятын иһинэн «Отуу уота» литературнай түмсүү үлэлиир. Дьобурдаах ыччаттар бааллар. Үөдэйгэ тэриллит «Сыккыс» куруһуогу мелодист Виктор Баишев салайар. Куруһуок чилиэн-

нэрэ Анна Яковлева, Виталий Яковлев, Анна Неустроева олохтоох хаһыакка бэчээттэнэллэр.

Апааны оҕо садын сэбидэсэйэ, үрдүк үөрэхтээх учуутал, дэгиттэр дьобурдаах Калистрат Еремеев аата оройуон олохтоохторугар киэҥник биллэр. Кини ордук оҕолорго аналаах айымньыларын республика бэчээтэ истинник сэнээрбитэ.

Хатырыкка хоһоонно кутун туттарбыт совхоз рабочайа Па-

вел Сыровяжской олоор. Кини судургу эрээри, толкуйга түһэрэр политической буочарын инникитин өссө дьон билээҕэ дии саныыбыт.

1-Хомустаахха оҕо садын поварынан үлэлиир Афанасий Дьяконов таптал, олох туһунан хоһооннорун ааһааччылар астыналлар. Саха ССР спордун маастара Сив Ядреев хоһоон суруйуутунан эдэр сааһыттан дьарыктанар. Якутскайтан Егор Пестряков-

Тюбятской айымньыларын редакция мэлдьи биһири кэтэһэр. Оҕо сааһыттан ураты чабылхай Петр Ильин кэлин сылларга саха литературоведениетыгар дьорбооттук кирирдэ.

Оройуоннааһы «Туллук хаара» мелодистар түмсүүлэрин салайааччы Иван Бубякин туһунан бэрт элбэҕи кэпсээххэ сөп. Кини самодьяллыи композитор буоларын сэргэ, уус-уран суру-

йуу үгүс жанрдарыгар эмиэ утумнаахтык үлэлиир. Хоһооннору, үгэлэри, сценкалары, кэпсээннэри суруйар. Сахага чабырбах жанрын тилиннэригэ Иван Афанасьевич өгөтүн мэлдьи билиннэхтэрэ. Билигин норуот уус-уран айымньытын дьарыктана сылдьар.

Николай РЫКУНОВ,
«Ленин суола».